

Višnu

Úvod:

Athāto brahma jijñāsā – „A nyní je čas dotazovat se na Absolutní Pravdu.“ Tímto výrokem začínají *Vedānta-sútry*, staré posvátné texty Východu, které jsem měl jako předlohu pro sochu Višnu (Gharbhodakašai Višnu). Tyto knihy mě zaujaly především svou filozofickou hloubkou, ale také fascinující příběhy a popisy kosmologie, mezi nimi i popis Garbhodakašájího Višnu. Tyto popisy mě natolik oslovily, že jsem se je rozhodl zhmotnit v soše.

I sochařství je pro mě určitým druhem seberealizace, zhmotněním meditace. Člověk se musí naučit zklidnit, soustředit a postupně se dostávat k podstatě věci. V mé tvorbě mě vždy zajímá, jak sochám vdechnout život.

Téma: Gharbhodakašai Višnu

Podle védských písem je Nejvyšší Osobností Božství Krišna, který je zdrojem všech inkarnací a expanzí. Jak je uvedeno ve *Śrīmad-Bhāgavatam* (1.3.28): „Krišna je původní Nejvyšší Pán.“ Z Krišny expanduje Jeho první plná expanze Balaráma (Baladéva). Z Balarámy se následně rozvíjí první čtveřice (čatur-vjúha): Vásudéva, Sankaršana, Pradjumna a Aniruddha. Tyto expanze představují různé aspekty božského vědomí a kosmického uspořádání. Vzápětí druhá čatur-vjúha. Ze Sankaršany se expanduje Mahá-Višnu (*Kāraṇodakaśāyī* Višnu), který leží v oceánu příčin (*Kāraṇa-océánu*). Z porů Jeho těla vznikají nesčetné vesmíry.

Do každého z těchto vesmírů vstupuje jako Garbhodakašájí Višnu, který naplňuje polovinu vesmíru vodou zvanou Garbhodaka, a spočívá na hadu Ananta Šéšovi (který je osobní expanzí Balarámy). Ananta Šeša plave na oceánu jako loďka. Bohyně štěstí Lakšmí (Višnuova vnitřní energie) Mu přitom masíruje nohy. Z pupku Garbhodakašájího Višnu vyrůstá lotos, na kterém se rodí Brahmá, první stvořená bytost v každém vesmíru. Brahmá je pověřen sekundárním stvořením – formuje různé druhy těl a životních forem a organizuje hmotný svět.

Višnu se dále manifestuje jako Kšíródakašájí Višnu, známý také jako Paramátmá (Nadduše). Tato forma vstupuje do srdce každé živé bytosti i do každého atomu. Tímto způsobem prostupuje a udržuje celou hmotnou existenci a zároveň doprovází individuální duši (átman) jako její věčný svědek a průvodce (nadduše). Višnu představuje jak stvořitele tak udržovatele vesmíru.

Zvědomování a zviditelňování

Na začátku se zrodí, zárodek myšlenky, který se postupně formuje a hledá svůj tvar. V meditaci se začíná tvarovat. Pak přijde kresba, dvourozměrné zhmotnění myšlenky. Poté vzniká malý model, trojrozměrná skica nápadu. A pak přichází na řadu samotná realizace díla. Socha pak pomalu roste pod rukama, hledá svůj objem i výraz, někdy se vzdaluje původní představě, jindy se k ní vrací. Je to neustálý dialog mezi záměrem a skutečností. V nepostřehnutelném okamžiku pak přestává být jen hmotou a začíná ožívat.

V sousoší Lakšmí a Višnu nejde primárně o jednotlivé figury, ale o prostor a vztah mezi nimi. O tiché napětí, které vzniká. O dialog, který mezi nimi je. Je důležité si uvědomit že Višnu je Nejvyšší Osobností Božství, zdrojem všeho, co existuje. Jak je uvedeno v *Bhagavad-gītā* (10.8): „Já jsem zdrojem všech duchovních i hmotných světů. Vše ze Mne pochází.“ Přesto vztah s Lakšmí je vzájemným láskyplným vztahem. Lakšmí jako Jeho energie není oddělená, ale neustále s Ním propojená, jde o jeden celek, který se projevuje ve vztahu. Tento vztah v sobě nese oddanost a lásku. Nejvyšší zde není vzdálený, ale vstupuje do vztahu. Jak říká *Bhagavad-gītā* (5.29): „Jsem

přítelem všech živých bytostí.“ A zároveň (12.20) vyzdvihuje ty, kdo Mu slouží s oddaností, jako ty, kteří jsou Mu nejdražší. Neméně důležitý vztah je také mezi Višnuem a Ananta Šéšou, na kterém Višnu s Lakšmí spočívají.

To, že je tato socha především o vztahu, mi došlo až v průběhu práce na soše. Je zajímavé pozorovat, jak různí lidé reagují na sochu, protože v této zeměpisné šířce většinou neznáme její původní kontext. Diváci proto vytvářejí vlastní interpretace tohoto vztahu. Když však známe kontext, můžeme pochopit, že se jedná o velmi láskyplnou a intimní výměnu.

Nejzajímavější výměna ale vzniká když divák přistupuje k soše jako k podobenství Boha, otevírá se zcela nový vztah. Socha přestává být pouhým materiálem ale stává se božskou přítomností. Když člověk uvěří, že Bůh je přítomen ve všem, zejména v srdci každého z nás, a je si vědom všeho. Vztah se stává živým a osobním. V takovém okamžiku socha nepůsobí jen vizuálně. Její přítomnost umožňuje člověku zakusit spojení s něčím větším než je vlastní já. Stává se nástrojem vnitřního dialogu. Čas strávený u sochy může být meditací, při níž se objevuje hlubší porozumění sobě samému, svému vztahu k Absolutní Pravdě.

Prostředky: pracovní postup

Sochu jsem realizoval přímo ze sádry, protože jsem si myslel že to bude jednodušší než jí odlévat. Postava Višnu, ale byla nejprve modelována z hlíny, což umožnilo jemnější modelaci. Po dokončení hlíněného modelu jsem ho přelil do sádry, aby se vytvořil pevný a stabilní základ, který umožnil dopracovat detaily a atributy Višnu. Atributy jako je kyj a lastura jsou odlité předměty, aby měly svůj typický pevný charakter.

Po sádrovém modelu jsem přistoupil k finálnímu odlévání celé sochy do bílého cementu. Ve figurách jsem používal různé materiály pro odlišení jednotlivých částí: Višnu je ztvárněn s použitím bílého mramorového písku, zatímco Ananta Šéša je vytvořen použitím žlutého křemičitého písku doplněného o pigmenty v odstínech okru a hnědé. Dále plánuji zkoušet i jiné barevné a materiálové kombinace.

Socha byla vyztužena kovovou konstrukcí, která zajišťuje stabilitu a nosnost celého díla, a byla ošetřena tak, aby mohla být umístěna venku a odolávala povětrnostním vlivům. V plánu je její umístění na vodní hladinu, aby mohla „plavat“ obdobně jako Višnu v oceánu Garbhodaka.

Souvislosti

Inspiruje mě novověká figurální plastika, která ve své formě propojuje evropskou sochařskou tradici s principy asijské plastiky. Je pro ni typické hledání vnitřní pravdy a klidu ve formě, stejně jako kontemplativní přítomnost. Navazuje na klasickou antiku v harmonii proporcí, vyváženosti tvarů a estetickém ideálu lidského těla, zároveň však přináší moderní přístup, kde jsou klíčové jednoduchost, redukce a soustředění na podstatu formy.

Významnou roli zde hraje také inspirace východními tradicemi, z nichž vychází principy minimalismu, harmonie, klidné přítomnosti a vnitřní energie formy. V této syntéze se propojuje západní sochařská tradice s duchovními principy asijské plastiky, což vede k vytváření soch, které nepůsobí pouze vizuálně, ale také kontemplativně, vyzařují vnitřní klid a přivádějí diváka k zamyšlení či meditaci.

Co se týče námětu, inspirují mě především středověcí umělci, u kterých je patrné, že sochař pracuje jako nástroj v Božích rukách. S láskou a oddaností formují božský výjev, který člověka povznáší ze světského života k životu transcendentálnímu. Největší inspirací jsou mi naši čeští sochaři, kteří

vytvořili překrásné madony, například krumlovskou nebo štemberskou. A také umělci z východu, jsou mi velkou inspirací, jejich tvorbu provázela hluboká devocionální služba a život v chrámu.

Reflexe

Svou tvorbu vnímám jako pokus přenést určité výtvarné kvality do duchovní roviny, která je mi osobně blízká. Doufám, že socha může člověka povznést z hmotného a uspěchaného světa plného chaosu a problémů do transcendentální roviny plné klidu, soustředění a vnitřního usebrání.

Socha je pro mě zároveň výpovědí o víře a osobním vztahu k duchovnímu světu. Nevnímám ji pouze jako formální objekt, ale jako připomínku Boží přítomnosti. Věřím, že může diváka vést k větší otevřenosti vůči duchovní zkušenosti a alespoň částečně narušovat odstup či nedůvěru, které vůči spiritualitě v současné společnosti často panují.

Otázky smyslu existence a vnitřního poznání provázejí člověka od nepaměti. Domnívám se však, že v dnešní materiálně orientované společnosti je tento rozměr života často potlačován, což se následně projevuje pocitem odcizení, vnitřního neklidu a ztráty hlubšího smyslu. Člověk je obklopen množstvím podnětů, informací a neustálým tlakem, ale zároveň stále častěji ztrácí vztah k tichu, přírodě, kontemplaci a vlastnímu nitru.

Právě proto vnímám umění jako možnost vytvořit prostor pro zastavení a soustředění, prostor, ve kterém se člověk může alespoň na okamžik vzdálit každodennímu chaosu a obrátit pozornost k hlubším otázkám vlastní existence. Nesnažím se předkládat jednoznačné odpovědi, ale spíše nabídnout přítomnost, která může vést k osobní reflexi, vnitřnímu zklidnění a otevřenosti vůči duchovnímu přesahu.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Bhagavad-gītā jaká je*. Bhaktivedanta Book Trust, Los Angeles 1972.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrīmad Bhāgavatam: With Original Sanskrit Text, Roman Transliteration, Translation and Purports*. Bhaktivedanta Book Trust, Los Angeles 1972–1989.